

ISI KLIKUD KIRJAD

BIBLIOTHECA MEDIAEVALIS

SARJA KOLLEGIUM

Meelis Friedenthal (Tartu Ülikool)

Tiina Kala (Tallinna Linnaarhiiv, Tallinna Ülikool)

Ülar Ploom (Tallinna Ülikool)

Marek Tamm (Tallinna Ülikool)

Tallinna Ülikool

Pierre Abélard ja Héloïse

ISIKLIKUD KIRJAD

Ladina keelest tõlkinud ja
kommenteerinud Kaarina Rein

Tallinna Ülikooli Kirjastus

Tallinn 2023

Bibliotheca MEDIAEVALIS

Bibliotheca Mediaevalis
Pierre Abélard ja Héloïse
Isiklikud kirjad

Tõlgitud väljaandest: The Letter Collection of Peter Abelard and Heloise.
Edited by David Luscombe, translated by Betty Radice and revised by
David Luscombe. Oxford: Oxford University Press 2013

Tõlge on valminud Eesti Rahvuskultuuri Fondi Susan ja August Mölderi
allfondi, Eesti Kultuurkapitali ja Postimehe Noor-Eesti teadusgrandi
„Tartu ülikooli esimesed teadustööd. Disputatsioon kui kirjandusžanr
Academia Gustaviana ajal“ toel

Toimetanud Kaspar Kolk
Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso
Sarja makett: Rakett

Autoriõigus (tõlge, kommentaarid, sissejuhatus): Kaarina Rein, 2023
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2023

ISSN 2228-0553
ISBN 978-9985-58-944-1

TLÜ Kirjastus
Narva mnt 25
10120 Tallinn
www.tlupress.com

Trükk: Pakett

SISUKORD

Sissejuhatus (<i>Kaarina Rein</i>)	7
Kirjavahetuse ajendid ja autorite maailmavaade....	11
Le Paraclet' kloostri rajamine ja möödunud suhte meenutamine	19
Abélardi ja Héloïse'i kirjad ja epistolaarkultuur	25
Lühidalt kirjade hilisemast retseptsioonist.....	28
Märkusi eestikeelse tõlke kohta	32
Kasutatud kirjandus	34
Alliktekstid ja nende tõlked	34
Muu kasutatud kirjandus	35
I kiri. Abélardi lohutuskiri oma sõbrale (Lugu mind tabanud õnnetustest)	39
II kiri	109
III kiri.....	122
IV kiri.....	133
V kiri	172
Lühike kronoloogia	175
Nimeloend	179

SISSEJUHATUS

Kuid Père la Chaise'i tuhandete ja tuhandete haudade hulgas on üks, millest ei möödu ükski mees ega naine, ükski noormees ega neiu ilma, et ta peatuks ja silmitsema jääks. [...] See on Abélard'i ja Héloïse'i haud – haud, mida on seitsmesaja aasta jooksul rohkem austatud, mis on rohkem tuntud, millest on rohkem kirjutatud ja lauldud ning mille juures on rohkem nutetud kui ükskõik millise teise haua juures, peale Lunastaja enese kalmu.

Mark Twain, „Võhikud võõrsil“¹

Abélard (1079–1142) ja Héloïse (u 1090/1101–1163/1164) olid armastajapaar, kelle lembelugu lõppes tragöödiaga. See keskaegne kiredraama on hiljem pärvinud rohkelt tähelepanu ja tõlgendusi nii kirjanduses ja kujutavas kunstis kui ka muusikas ja filmikunstis. Lugusid keelatud armastusest on mõistagi teisigi, antiikkirjandusest võib siinkohal mainida Pyramust ja Thisbet Ovidiuse „Metamorfoosidest“, kes olid omakorda prototüüpideks William Shakespeare'i

¹ Tsitaat on võetud väljaandest: Mark Twain. Võhikud võõrsil ehk uute palverändurite teekond. Tlk Hardi Tiidus. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus 1963, lk 107. Kirjeldus on kõvasti liialdatud, kuna Père-Lachaise'i kalmistu avati alles 1804. aastal ning Abélardi ja Héloïse'i maised jäänused toodi sinna 1817. aastal. Algselt olid armastajad maetud Le Paraclet' kloostrisse.

Romeo ja Julia tegelaskujudele. Kuid Abélardi ja Héloïse'i lugu ei olnud kirjanduslik fantaasia, vaid leidis ka tegelikult aset, ning isiksustena oleksid Abélard ja Héloïse erandlikud igal ajal. Tegemist oli kahe intellektuaaliga ning Abélardi ja Héloïse'i suhtest ja kahe tugeva isiksuse mõjust teineteisele saab aimu üksnes siis, kui lugeda nende endi kirjutatud kirju. Nende loo taustaks on 12. sajandi Prantsusmaa filosoofilised ja teoloogilised vastuolud ja vaidlused – Abélard oli kuulsaim ning arvatavasti kõige teravmeelsem ja värvikam 12. sajandi filosoof, kes andis olulise panuse loogikasse, metafüüsikasse, eetikasse ja religioonifilosoofiasse.² Oma õpetajakuulsusega oli ta üks Pariisi ülikooli eelkäijaid. Héloïse'ist sai lugupeetud ja autoriteetne abtiss, kes suhtles abtide ja prelaatidega kui võrdne võrdsetega ning pani aluse kuulsale kloostrile ja selle tütarkloostritele. Ühtlasi on ta üks esimesi keskaegseid naisõpetlasi, kelle kirjutisi ja mõtteavaldusi on nimeliselt säilinud, paralleele võib tuua näiteks Bütsantsi keisri tütre Anna Komnenaga (1083–1153). Mõlema naise haritus hõlmas nii ilmalikke kui vaimulikke valdkondi.

Nii Abélard kui Héloïse olid pühendunud kristlikule kirikule ja tegelesid usu ja moraali küsimustega, mõlemad vaimustusid antiigipärandist ning suutsid end väljendada soravas ja voolavas ladina keeles. Kirjade kaudu avanevad nende emotsioonid, vahe mõistus, väitlemisoskus, lugemus

² John Marenbon. Peter Abelard. – A Companion to Philosophy in the Middle Ages. Edited by Jorge J. E. Gracia and Timothy B. Noone. Oxford: Blackwell Publishing 2006, lk 485.

ja otsusekindlus tegutsemisel. Kui vaadata Abélardi ja Héloïse'i kirjavahetust nende oma aja taustal, siis kesk-aegsest epistolaarstiilist ja tollastest teemadest saab eheda pildi samuti 12. sajandil elanud Bingeni Hildegardi kirjadest, millest valik on ka eesti keeles ilmunud Riina Ruudu suurepärasel tõlkes.³ Kui aga abtiss Hildegardi kirjad on müstilise alatooniga ja sageli unenäolised, siis Abélardi ja Héloïse'i kirjavahetus on vägagi realistlik ja konkreetsetele sündmustele osutav. Argumenteerimisel on seal toetatud nii Seneca ja Hieronymuse kirjadele kui ka Pauluse läkitustele Uues Testamendis.

Siinses valikus on eestindatud viis kirja: Abélardi autobiograafia „Lugu mind tabanud õnnetustest“, mis on vormistatud kirjana ühele sõbrale, ning neli vastastikku läkitatud kirja, kaks nii Héloïse'ilt kui Abélardilt. Seda osa võib nimetada nendevaheliseks isiklikuks kirjavahetuseks, kus nad meenutavad oma möödunud elusündmusi ja püüavad mõtestada käesolevat ja aastatetagust. Kokku on säilinud kirju küll kaheksa, kuid viimases kolmes on teema radikaalselt muutunud. Seal armastajapaar enam oma isiklikku elu ei vae, vaid Héloïse palub Abélardilt vaimulikku juhatust, kuidas peaksid nunnad kloostri Benediktuse reeglit⁴ järgides käituma, sest nagu Héloïse ütleb, on see reegel selgelt koostatud vaid munkade vajadusi silmas

³ Bingeni Hildegard. Valik kirju. Koost ja tlk Riina Ruut. Tallinn: TLÜ Kirjastus 2017.

⁴ Benedictus Nursiast koostas umbes aastal 550 benediktlaste kloostrikorra aluseks olevate ühiselu reeglite kogumi.

pidades.⁵ Abélard koostabki eraldi religioosse elu juhised naiskloostriks.

Abélardi ja Héloïse'i kirjade eestindamisel ärgitas valikut viie kirja kasuks tegema sarnane rootsikeelne väljaanne, kus latinist Birger Bergh on vahendanud just armastajate isikliku kirjavahetuse, põhjendades seda asjaoluga, et viiendas kirjas lõpeb traagiline armastuslugu. Rootsikeelse väljaande eessõna autor Birgitta Kurtén-Lindberg aga märgib, et ilmselt oleks Héloïse õnnelik, teades, et tema armastuslugu Abélardiga ial ei unustata. Ent Abélard tõenäoliselt sama õnnelik ei oleks, sest tema ambitsioonid olid suunatud mujale ning eelkõige soovis ta olla filosoof.⁶ Ülevaate Abélardi karjäärist kuni umbes tema viiekümnendate eluaastate keskpaigani saabki autobiograafiast „Lugu mind tabanud õnnetest“. See on vormistatud lohutuskirjana Abélardi sõbrale, kes oli võib-olla kujuteldav, kuid säärase lohutuskirjade kirjutamine oli tavaks juba antiigis, nagu näiteks Seneca loomingust näha,⁷ ning komme jätkus ka keskajal. Autobiograafia on kirja pandud 1132. aasta paiku Bretagne'i läänerannikul Saint-Gildas-de-Rhuysi kloostriks,

⁵ The Letter Collection of Peter Abelard and Heloise. Edited by David Luscombe, translated by Betty Radice and revised by David Luscombe. Oxford: Oxford University Press 2013, lk 220–221.

⁶ Birgitta Kurtén-Lindberg. Inledning. – Abélard och Héloïse. En kärleks saga från 1100-talet berättad av dem själva i brev översatta från latinet av Birger Bergh. Lund: Historiska Media 1997, lk 9.

⁷ Vt Lucius Annaeus Seneca. Lohutusest Polybiusele. Tlk Kaspar Kolk; Ema Helviale lohutusest. Tlk Janika Päll. – Vikerkaar 1996, 8–9, lk 105–140.

kus Abélard oli sel ajal abt,⁸ aga hellitas lootust pääseda tagasi Prantsusmaale, et jätkata õpetamisega, mis oli tema tõeline kutsumus. Usutavasti oli kiri algusest peale mõeldud ringlema ja levis mitme koopiana. Eesmärk oli pälvida kaastunnet ja saada luba Bretagne'ist lahkumiseks, kuna kloostris pidi Abélard juhtima jõhkrat ja distsiplineerimat mungakogukonda, kelle kloostrielu reformimine käis Abélardile üle jõu. Kui „Lugu mind tabanud õnnetustest“ olnuks isiklik kiri mõnele sõbrale, oleks raske seletada, kuidas sattus see Héloïse'i kätte, nagu naine ise väidab oma esimeses kirjas Abélardile. On teada, et Abélard saigi oma piiskopilt loa Saint-Gildas-de-Rhuysist lahkuda ja õpetas 1136. aastal juba Pariisis.⁹

Kirjavahetuse ajendid ja autorite maailmavaade

Ent võib küsida, et kui luba Bretagne'i tolm oma jalgelt raputada oli Abélardi ainus eesmärk, kas siis oli vajadust kirja panna kogu oma elulugu? „Lugu mind tabanud õnnetustest“ on pihtimus, mis pakub nii ajaloolist kui psühholoogilist teavet. See kõigub pühendumuse ja enesehaletsuse vahel ning sarnaneb mingil määral Augustinuse „Pihtimustega“.¹⁰

⁸ Bretagne'i hertsogkond oli sel ajal iseseisev feodaalriik.

⁹ Betty Radice. Introduction. – Abelard and Heloise. The Story of His Misfortunes and the Personal Letters. Translated with an introduction and notes by Betty Radice. London: The Folio Society 1977, lk 8.

¹⁰ Vt eesti keeles Aurelius Augustinus. Pihtimused. Tlk ja järelsõna Ilmar Vene. Tallinn: Logos 1993.

Esmamulje võib olla, et autor on enesekeskne mees, kes ülimalt auahnena püüdis end kõigest hingest tõestada suurima elava filosoofina ning nüüd vanemas eas üritab mõistmatule ja vaenulikule maailmale oma käitumist põhjendada. „Lugu mind tabanud õnnetustest“ pole siiski üksnes apoloogia, vaid ka tagasivaade oma elule kui tervikule, kus tihti on tehtud valesid otsuseid, mistõttu kirjutamishetkel peab koguni oma elu pärast hirmu tundma. Ühtlasi on see püüd mõtestada oma minevikku ja leida läbielatud tähendus.

Pierre Abélard sündis Bretagne'i väikeaadliku perekonnas 1079. aasta paiku. Ta loobus vanema poja õigustest, et pühenduda õpetlaskarjäärile, keskendudes dialektikale ehk tänapäevast mõistet kasutades loogikale. Teisisõnu uuris Abélard sõnade ja mõistete tähendusi, mis olid ratsionaalse arusaamise aluseks. Abélard püüdis oma lähene mist rakendada kõigis mõtlemise valdkondades ja see läbib muustrina kogu ta elu. „Lugu mind tabanud õnnetustest“ kirjeldab tema edasiliikumist provintsikoolidest tõelise sihi, Pariisi poole. Arvatavasti peatus ta teel Pariisi Loches'is, et õppida Roscelini (u 1050 – u 1125) juures, keda peeti tähtsaimaks nominalismi viljelejaks. Roscelini seisukoha järgi on universaalid ehk abstraktsed mõisted pelgalt üksikindiviide ühendavad nimed ning kõik tegelikult eksisteerivad asjad on üksikindiviidid.¹¹ Kirik nägi selles ohtu kolmainu doktriinile, sest arvati, et Roscelin eeldab ühe Jumala asemel kolme jumala olemasolu. Roscelin mõisteti hereesias

¹¹ Nominalismi kohta vt nt: Simon Blackburn. Oxfordi filosoofialeksikon. Tlk Märt Väljataga ja Bruno Mölder. Tallinn: Vagabund 2002, lk 319.

süüdi ja pagendati, kuid hiljem lubati tal Prantsusmaale naasta ja uuesti õpetama asuda. Abélardi hilisem õpetaja Pariisi Notre-Dame'i katedraalikoolis Guillaume de Champeaux (u 1070 – u 1122) esindas vastupidist suunda, mis oli tuntud realismi nime all. Järgides Platonit ja neoplatonist Porphyriost, uskusid realistid, et universaalid eksisteerivad asjadest sõltumatult. Abélardi mõjul oli Guillaume sunnitud oma vaateid muutma.¹² Abélard põlistas end loogikuna, kes pakkus välja omaenda lahenduse, mis oli märkimisväärselt sarnane Aristotelese omaga, kelle peateoseid sel ajal Euroopas vahetult ei tuntud.¹³ Abélardi järgi pole universaalid ei reaalsused ega pelgalt nimed, vaid inimmõistuse moodustatud mõisted, kui abstraheritakse sarnasusi tajutud üksikute asjade vahel. Sellist vaadet filosoofias nimetatakse kontseptualismiks.¹⁴

Abélard oli ka dispuutide eestvedaja, see oli tema ajal suhteliselt uudne õpetamisviis, mis asendas traditsioonilise loengu, mida õpetaja pidas valitud pühakirja lõigu kohta. Selline loeng kanti lause lauselt valjusti ette ja seejärel selgitati tähendust keeleliselt ja kirikuisade kirjutistest pärit kommentaari põhjal. Dispuut pakkus välja teistsuguse meetodi, esitades probleemi ning arutades seda küsimuste ja vastuste vormis, tuues välja keerukused ja üritades

¹² Betty Radice. Introduction. – The Letters of Abelard and Heloise. Translated with an Introduction and Notes by Betty Radice. Revised by M. T. Clanchy. London: Penguin Books 2003, lk xvi.

¹³ Osasid Aristotelese teoseid tunti siiski teiste autorite, nt Porphyriose ja Boëthiuse vahendusel.

¹⁴ Betty Radice, Introduction, lk xviii.

lahendada vastuolud. Õpilasi köitis see rohkem kui loeng ning Abélard hakkas õpetajana tuntust koguma. See tekitas aga pingeid Guillaume de Champeaux' ja Abélardi vahel, mis leevenesid alles siis, kui viimase tervis ületöötamise tagajärjel murdus ning ta suundus tagasi oma perekonna juurde Bretagne'i. Umbes kolme-nelja aasta pärast tuli Abélard Pariisi tagasi ning ilmus taas Guillaume'i loengutesse, seekord retoorikaalastesse, aga tekitas endale taas probleeme, kui tema kuulsus dialektika vallas kasvas ja talle pakuti Pariisis õpetajakohta.

Abélard rändas taas Bretagne'i, seekord oma ema pärast, kes valmistas kloostrivannet andma, et järgneda oma abikaasale, kes oli juba kloostrisse asunud. Tagasi Pariisi jõudnuna avastas Abélard, et tema õpetajast ja vastasest Guillaume'ist oli saanud Châlonsi piiskop ja Pariisi katedraalikooli juhtimisel polnud Abélardile enam rivaali. Ent Abélard väitis ise, et tema esmane põhjus Prantsusmaale naasmiseks olid teoloogiaõpingud, ning ta suundus Pariisist Laoni, kus suurimaks õpetajaks oli juba pikka aega Anselme de Laon. Abélard ei põhjenda oma uut huvi, kuid on oletatud, et need õpingud olid tingitud ema soovist.¹⁵ Anselme oli oma maine õigusega välja teeninud, kuid tema õpetamise meetod oli konservatiivne. Dialektikul, kes hindas oskusi rohkem kui auväärset iga, ei olnud säärasest õpetusest suuremat kasu ning Abélard tegi selle oma õpetajale ka selgeks. Seejärel lahkus Abélard Laonist, et asuda juhatama

¹⁵ *Ibid.*, lk xvii.

Pariisi Notre-Dame'i katedraalikooli. Tema kuulsus teoloogia, dialektika ja retoorika vallas üha kasvas, kuid pikas perspektiivis olid selle tagajärjed katastroofilised. Kahest Anselme'i õpilasest – Albéric de Reimsist ja Lotulphe Lombardlasest – said siitpeale tema vaenlased ja see viis süüdistusteni hereesias Soissons kirikukogul 1121. aastal. Hilisem saatuslik kokkupõrge Abélardi ja Clairvaux' Bernardi vahel tekkis suuresti sellest, et Abélard kasutas dialektikat teoloogia küsimuste lahendamisel.

Kui Abélard oli vanuselt kolmekümnendate aastate keskel, oli ta oma võimete tipus ning kõigi väitel vaimustav õpetaja, kel oli haruldane anne süüdata oma õpilastes entusiasmi ja õhutada nende pühendumist. Ta ise kirjeldab end kui hea välimusega meest ja Héloïse lisab, et ta suutis ka värse ja laule luua. Abélardi loomuses oli nautida vastuolusid ja võib-olla hakkas tal igav, kui ühtegi rivaali enam silmapiiril polnud. Tema enda sõnul oli see upsakus ja liigne enesekindlus oma positsiooni suhtes, mis viis teda lihalikele ahvatlustele alistumisele. Just sel ajal märkas ta, et Pariisis elab noor neiu nimega Héloïse, Fulberti-nimelise kanooniku venna- või õetütar ...¹⁶

Héloïse'i sünnist ega vanematest pole midagi teada peale tema ema nime, milleks Le Paraclet' kloostri nekroloogis on märgitud Hersinde. Tema isa kohta andmeid ei ole, võib-olla oli Héloïse mõne aadliku ebaseaduslik laps. On ka arvatud, et tema onuna esinenud Fulbert oli tegelikult

¹⁶ Ladinakeelne sõna *neptis* ei näita, kas tegemist on venna- või õetütrega.

ta isa. Héloïse'i sünniajaks on pakutud aastate vahemikku 1090–1101,¹⁷ seega tuli ta ilmale umbkaudu samal ajal kui teine keskaegse Euroopa väljapaistev naine Bingeni Hildegard. Oma varase hariduse sai Héloïse Argenteuil' nunnakloostriis ja jätkas hiljem õpinguid tänu Fulberti julgustusele, kes tunnustas tema märkimisväärsed vaimuandeid. Uhkena oma noore sugulase andekuse üle palkas Fulbert Abélardi Héloïse'i koduõpetajaks. Arvatavasti oli õppetöös ette nähtud eelkõige filosoofiaga tegelemine ning Abélard leidis endale nüüd väärilise vastase.

Abélard kirjeldab oma suhet Héloïse'iga kui ettekavatsetud võrgutamist. Ta oli veendunud selle õnnestumises ning vähemalt autobiograafia põhjal ei paistnud tal siiraid tundeid olevat. Võib-olla valis Abélard ka meelega säärase külma tooni, kuna kiri oli adresseeritud kolmandale isikule. Ent kirj Héloïse'i vastu haaras filosoofi endaga sel määral, et ta jättis oma õpilased unarusse ega tegelnud enam tõsiselt õpetamisega. Ta ei pööranud tähelepanu kuulujuttudelegi, lubades enda loodud ja Héloïse'ile pühendatud armastuslauludel rahva hulgas levida. Kui Héloïse'i onu lõpuks tõe teada sai ja püüdis armastajaid lahutada, läksid need üha suuremate riskide peale välja. Héloïse avastas, et ta on lapseootel, ja Abélard viis tüdruku pakku Bretagne'i, kus

¹⁷ Enamasti on Héloïse'i sünniaastana toodud 1101, kuid viimati on Guy Lobrichon pidanud kõige tõenäolisemaks umbes 1095. aastat, vt Repères chronologiques. – Lettres d'Abélard et Héloïse. Texte établi et annoté par Éric Hicks et Thérèse Moreau, préface de Michel Zink, introduction de Jean-Yves Tilliette. Paris: Librairie Générale Française 2007, lk 36.

sündis nende poeg Astralabe. Abélard pöördus tagasi Pariisi ja pakkus Fulbertile lepitust salajase abielu näol, et mitte kahjustada oma karjääri. Seejärel suundus ta Bretagne'i Héloïse'i järele, kes aga abielust kuuldagi ei tahtnud.

Seaduslikult polnud Abélardil keelatud abielluda. Kuigi abielus filosoofiaõpetaja olnuks tol ajal ebatavaline nähtus, oleks Abélardi mõõtu isiksuse puhul sellele ilmselt läbi sõrmede vaadatud. Kirik keelas küll abielu kõrgematele vaimulikele, kuid samas tuleb meenutada, et haritud meeste polnud keskajal väljaspool kirikut karjäärivõimalusi. Seega pidanuks Abélard abielludes ohverdama oma ambitsioonid kõrgematele ametitele. Salajane abielu olnuks ehk lahendus, kuid see ei sobinud jälle Héloïse'i onule Fulbertile.

Héloïse'i abielu vastased argumendid näitavad, et tema jaoks oli tähtsaim Abélardi kui filosoofi maine – filosoof peab seisma inimlikest sidemetest kõrgemal. Héloïse'i argumentatsioon lähtub pigem antiiksetest kui kristlikest seisukohtadest ning ta toob näiteid Theophrastoselt, Cicerolt, Senecalt ja Sokrateselt, nii nagu viimase kohta on kirjutanud püha Hieronymus. Héloïse'i sõnul ei anna abielu ideaalsele suhtele midagi juurde, niimoodi on öeldud ka Cicero dialoogis „Sõprusest“¹⁸ ja seda kirjutist tundsid mõlemad armastajad. Oma kirjades pöördub Héloïse tagasi omakasupüüdmatu armastuse teema juurde ja see on ka Abélardi teose „Eetika ehk Tunne iseennast“ („Ethica seu Scito te ipsum“) aines.

¹⁸ Eesti keelde on see dialoog tõlgitud osaliselt. Vt Marcus Tullius Cicero. Laelius sõprusest. Tlk Kristjan Pruul. – Vikerkaar 2012, 1–2, lk 99–107.

Abélard ei püüdnud Héloïse'i väiteid ümber lükata, kuid olnuks liiga palju loota, et need teda veenavad. Héloïse ei tahtnud enam mehele vastu vaielda ja soostus lõpuks salajase abieluga, mis tema jaoks oli silmakirjatsemine ja oma ideaalide hülgamine. Fulbert paraku ei pidanud antud sõna hoida armastajate abielu salajas, vaid hakkas kuuldusi sellest kõikjal levitama. Ent kuna Héloïse abielu eitas ja onuga konflikti sattus, viis Abélard naise Pariisist ära Argenteuil' kloostrisse, kus Héloïse oli veetnud oma lapsepõlve. Armastajate edaspidisteks kohtumisteks oli see Pariisile piisavalt lähedal ning kirjavahetusest selgub, et Abélard kloostrit ka külastas. Küllap oli Abélardi suurim viga riietada Héloïse nunnarüüsesse, põhjust selleks kloostris nunnade juures elades õigupoolest ei olnud. Fulbert järeldas sellest, et Abélard püüab oma naisest lahti saada, tehes temast nunna. See oli ka vahetu põhjus kohutavaks kättemaksuks. Ühel ööl tungisid Fulberti palgatud mehed Abélardi elukohta ja kastreerisid ta.

Autobiograafias „Lugu mind tabanud õnnetustest“ meenutab Abélard elavalt valu ja õudust, vajadust pääseda käre-rikkast ja pealetükkivast haletsusest, alandusest ja vastikusest, kuna eunuhhid olid Vana Testamendi seaduste järgi ebapuhtad olendid. Abélard tunnistab ka, et Saint-Denis' kloostrisse varjuma sundis teda pigem häbi ja segadus kui soov Jumalale pühenduda. Héloïse andis kloostrivande Argenteuil' kloostris.

Nähtavasti toimus Abélardi kloostrisseminek väga kiirelt ja noviitsiaeg jäi ära, sest ta ise kirjutab, et ta haav oli

vaevu paranenud, kui kleerikud nõudsid juba temalt, et ta kloostris õpetamist jätkaks. Abélard võttis väljakutse vastu, õpetamine tõi ta välja tegevusetusest, mis polnud talle loomumane. See võimaldas talle seltskonda, kus ta oli kõige õnnelikum – innukaid ja uudishimulikke mõtlemaid noori. Ühtlasi aitas see tal kriisist välja tulla.

Le Paraclet' kloostrirajamine ja möödunud suhte meenutamine

„Lugu mind tabanud õnnetustest“ jäädvustab rusuva perioodi armastajate kloostrisseminekust kuni lohutuskirja valmimiseni, ajavahemiku u 1118–1132. Detailidesse mine-mata võib siingi loetleda Abélardi saatvaid tagasilööke: tulid munkadega Saint-Denis' kloostris, kiusamine vana-delt vaenlastelt Soissons' kirikukogul 1121. aastal, page-mine oma kloostrist, taandumine eraklasse Troyes' lähedal ja üksinduses Le Paraclet' palvela rajamine ning lõpuks Saint-Gildas-de-Rhuys'i kloostrirahastamine, mis osutus kõige hullemaks kogemuseks. Abélard ei suutnud sealsetele munkadele olla vaimseks juhiks ning kaotas eneseusu. Sel ajal panigi ta kirja oma autobiograafia.

1129. aastal sai Abélard teada, et Saint-Denis' kloostrirahastaja Suger, kes tegeles kloostrireformimisega, oli leidnud dokumendid, mis kinnitasid tema juhitud kloostrirahastaja Argenteuil' nunnakloostri. Sellest tulenevalt sundis ta nunnad Argenteuil'st lahkuma. Héloïse oli sel ajal nunnakloostrirahastaja ja sellega seoses mainitakse tema nime

esmakordselt pärast kloostrivande andmist umbes kümme aastat varem. Selle vande oli ta andnud Abélardi käsu peale, tundmata selleks sisemist kutsumust. Armastajad olid koos olnud umbes poolteist aastat ning Héloïse oli väga noor, kui pidi lahti ütlema lootusest elule väljaspool kloostrimüüre. Usutavasti võib selle kanda äärmise meeleheite arvele ja kloostrisse vastuvõtmine toimus sama kiirelt kui Abélardil endal, kes nendib vaid fakti, et Héloïse andis kloostritõutuse enne teda. Héloïse'i kirjadest võib omakorda lugeda, et ta polnud nõus Abélardi tõlgendusega tema kloostrisse mineku kohta. Võibki küsida, miks sundis Abélard üldse oma naist kloostrisse astuma? Kõige tõenäolisem põhjus oli armukadedus, millele viitab ka Héloïse'i esimene kiri. Ent kui nunnad olid sunnitud Argenteuil'st lahkuma, kinkis Abélard neile enda rajatud Le Paraclet' palvela, millest Héloïse arendas välja uue kloostri ja sai selle abtissiks.

Kirjavahetus Abélardi ja Héloïse'i vahel saab alguse viimase reaktsioonist Abélardi kirja lugemisele. Héloïse on selle eluloolise teksti sisust ilmselgelt jahmunud, eriti lugedes Abélardi kirjeldust tema elu ähvardavatest häda- ohtudest. Oma kirjas abikaasale osutab Héloïse, et kui too saab kirjutada pika lohutuskirja sõbrale, võib ta kirjutada ja julgustust jagada ka Le Paraclet' nunnakonvendile, kuna ta on ise selle rajaja. Pealegi pole ju mõtet raisata oma aega ja energiat jultunud munkadele, kirjutab Héloïse, kui on olemas õpetusele vastuvõtlikud nunnad.¹⁹ Eriti soovib

¹⁹ Kiri 2, 5.–7.